Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan ja lukiokoulutuksen osasto 28.1.2018

Laura Hansén

Hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 284/2018 vp)

Esityksessä ehdotetaan uutta lakia julkisen hallinnon tiedonhallinnasta, joka olisi tiedonhallintaa koskeva yleislaki. Laki koskisi laajasti viranomaistoiminnassa tapahtuvaa tiedonhallintaa ja siihen koottaisiin yhteen nykyistä sääntelyä julkisuuslaista, tietohallintolaista ja asiointilaista. Esityksen tavoitteena on uudistaa ja yhtenäistää julkisen hallinnon tiedonhallintaa koskevaa yleissääntelyä ja säännellä tiedon elinkaaren hallintaan liittyvistä vaatimuksista yhtenäisellä tavalla koskien koko julkista hallintoa sekä vähentää teknisluonteisen sääntelyn tarvetta erityislainsäädännössä. Opetus- ja kulttuuriministeriö kannattaa esityksen tavoitteita ja tiedonhallinnan sääntelyn kokoamista yhteen yleislakiin.

Esityksen mukaan tiedonhallinnan yleislakiin ei ensivaiheessa sisällytettäisi arkistoinnin perusteita koskevia säännöksiä eikä arkistotoimen tehtäviin kuuluvia asioita, vaan nykyinen arkistointia koskeva sääntely (arkistolaki ja laki Kansallisarkistosta) jäisi toistaiseksi voimaan.

Arkistotoimi ja sitä koskeva lainsäädäntö kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan. Arkistolainsäädännön uudistamistarpeita on selvitetty vuodesta 2013 lähtien. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti ajalle 19.3.2013-31.12.2014 arkistolakityöryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää arkistolakiin ja -asetukseen liittyvät keskeiset uudistustarpeet ja tehdä hallituksen esityksen muodossa esitys uudeksi lainsäädännöksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö jatkoi työryhmän toimeksiantoa 5.2.2015 siten, että arkistolain jatkotyöryhmän tuli saattaa työnsä valmiiksi 30.4.2015. Jatkotyöryhmän tuloksena laadittiin hallituksen esityksen luonnos laiksi tiedonhallinnasta ja tietojen käsittelystä julkishallinnossa.

Kuluvalla vaalikaudella tiedonhallinnan sääntelyn uudistamista koskevassa valmistelussa on pyritty yhteensovittamaan tiedonhallinnan näkökulmia yhtenäiseksi kokonaisuudeksi yhteen yleislakiin, jossa säädettäisiin tiedon hallinnasta, julkisuudesta ja käytöstä sekä arkistoinnista. Tiedonhallintalain valmistelun esiselvitysvaihe toteutettiin valtiovarainministeriön asettamassa laajapohjaisessa työryhmässä 17.11.2016-15.9.2017. Työryhmätyön jälkeen valtiovarainministeriö asetti tiedonhallintalain valmistelutiimin ja ohjausryhmän ajalle 10.1.2018-30.9.2018.

Lausuntokierroksella ollut lakiluonnos sisälsi säännökset tietoaineistojen säilyttämisestä ja arkistoinnista. Lausuntokierroksella lausuneet tahot pitivät yleisesti kannatettavana tavoitteena tietoaineistojen arkistointiin liittyvien menettelyjen ja päätöksenteon selkeyttämistä. Ongelmallisiksi nähtiin luonnoksessa ehdotetut säännökset, joiden ei nähty edistävän asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Korkeakoulusektorin mukaan

ehdotetut säännökset ja toimenpiteet eivät olleet tieteellisen maailman näkökulmasta tarkoituksenmukaisia ja toimivia. Säilytysajan määrittelyä koskeva säännös nähtiin olevan poikkeava voimassa olevasta laista ja vakiintuneesta käytännöstä, sen ei myöskään nähty selkeyttävän määrittelyyn liittyviä tulkinnanvaraisuuksia. Osa lausujista ehdotti arkistointia muutettavaksi siten, että arkistointi kohdistuisi tosiasiallisesti aineistoon jonka säilytysaika on päättynyt, ja aineisto arkistoitaisiin nimenomaisesti arkistointitarpeen vuoksi. Arkistoinnista päättämisen nähtiin sisältävän päätöksenteon joutuisuuteen, toimijoiden rooleihin ja toimivaltaan sekä kansallisen kulttuuriperintöön liittyvän asiantuntemuksen hyödyntämiseen liittyviä riskejä. Myös tiedonhallintalautakunnan resurssien riittävyydestä kannettiin huolta.

Jatkovalmistelussa on muun muassa lausuntopalautteen perusteella päädytty siihen, että nyt käsiteltävänä olevasta tiedonhallintalakia koskevasta ehdotuksesta on poistettu arkistointia koskevat säännökset. Opetus- ja kulttuuriministeriön on tarkoitus uudistaa arkistolainsäädäntöä ensi vaalikaudella siten, että kulttuuriperinnön vaalimista koskeva sääntely ja tutkimusaineistojen hallintaa koskevat säännökset yhteensovitetaan muuhun tiedonhallinnan sääntelyyn. Valmistelussa otetaan huomioon tiedonhallintalain valmistelun yhteydessä saatu palaute ja huolehditaan siitä, että eri viranomaisten tehtävät ja toimivalta ovat selkeät ja että toimivaltajako ja arkistointia koskeva sääntely kokonaisuudessaan varmistavat kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien tietoaineistojen säilymisen ja tulevan hyödyntämisen.